

SZERETI BRAHMSOT?

[Brahms Symphony No.3 \(3rd movement\) - Barbirolli \(6:20\)](#)

J. Brahms: 3. szimfónia, F-dúr (Op. 90) III. tétel (Poco Allegretto)

A film eredeti címében (Goodbye again, 1961) még csak utalás sincs a német romantikus szerzőre, viszont az eredeti ötletet tartalmazó, Françoise Sagantól származó regényben igen, ugyanis ott is ugyanez a címe. Azt azonban továbbra sem tudom, hogy ebben az irodalmi műben szóba kerül-e Brahms, vagy sem. Csak azt tudom, hogy a filmben egy motívum, még hozzá 3. szimfónia harmadik, *poco allegretto* tételében elhangzó dallam többször is megjelenik háttérzeneként, tehát nem funkcionális kíséretként.

A feltett kérdést aztán mások így módosították: szereti Ön Brahmsot? A válasz erre *igen* vagy *nem* lehet, esetleg *talán*, avagy *nem tudom*.

Ami engem illet ... hát én szeretem. Még hozzá nagyon! A megismerés időpontja azonban bizonytalan. Hiszen a bátyám hegedülni tanult (egy rövid ideig még én is), ezért nem tudhatom, mikor hallottam úgy e nevet, hogy „Brahms”. Vagy még inkább így: Johannes Brahms. Amire mégis határozottan

¹ Szili István nyugdíjas főiskolai oktató (ELTE Tanárképző), biológus - és zenekedvelő. Zenei témájú írásai megjelentek már többek között a Természet Világa c. folyóiratban, és a Napút c. online folyóiratban.

emlékszem, az 1956-ból való. Akkor már 12. évemet is betöltöttem. Az 56-os események bevezetőjeként a rádióban a Magyar táncok egyik részlete hangzott el, többször is egymás után. Valószínűleg akkor, amikor megszűnt a stúdióból közvetített rendes adás. A furcsa, idegenszerű hangzású bemondó csak annyit közölt, hogy Brahms műve következik. Mintha nem lett volna más lemezük, azért volt a többszöri ismétlődés.

Számomra ez a dallam egyé vált 1956-tal. Először lelkesítő módon, majd a bekövetkező események hatására roppant keserűen. Sokáig nem is tudtam másként gondolni 1956-ra, csak a Magyar táncok felidézésével. Azon belül is az Elsővel. Az a tény, hogy Brahms írta, vagy pontosabban ő jegyezte le, dolgozta át négykezes zongorára, nekem nem számított, csak maga a zene. Meg, hogy magyar. Ez nagyon sokáig elegendőnek bizonyult. Később aztán igyekeztem a szöveget is megtalálni a zenéhez. Közismertsége ellenére nem volt könnyű dolgom. Úgy gondoltam, hogy a sorvégeken valami „angyalom”-nak kell lenni, ez illett rímként is a bús-szomorkás hangulathoz. Mert ez a zene magában hordozza a nehéz elválás gondolatát. Nem sokat tévedtem! A Magyar táncok legelső darabja ugyanis nem más, mint a *Maros vize folyik csendesen* kezdetű műdal, ami nagyon népszerű volt a 19. században. És amely népszerűséget Brahms zongorás, majd zenekari változata csak fokozta.

[Maros vize folyik csendesen - The Water of the Maros Flows Silentlym \(1:57\)](#)

[Johannes Brahms - Hungarian Dance No. 1 - Allegro Molto \(1:02.48\)](#)

(J. Brahms: 1. magyar tánc- zongoraváltozat)

[Johannes Brahms - Hungarian Dance No. 1 - Allegro Molto \(3:22\)](#)

(J. Brahms: 1. magyar tánc - zenekari változat)

Maros vize folyik csendesen,
Borulj a vállamra kedvesem,
Nem borulok, van már nékem szeretőm,
Szüret után lesz az esküvőm.

Témájában és zenei megfogalmazásában ugyanezzel a dallammal együtt forgalomban volt egy másik nóta is, amit egyik közeli rokonom dalolgatott, sőt, a bátyámat nyaggatta, hogy játssza el neki. *Sújt az átok, mert szerettelek* – ez volt a kezdősora.

Mikisits Ferenc : Súlyt az átok (2:49)

Sújt az átok, mert szerettelek,
Éjjel, nappal érted szenvedek.
Sújt az átok és a bánat bánt,
Elraboltad szívem nyugalmát.

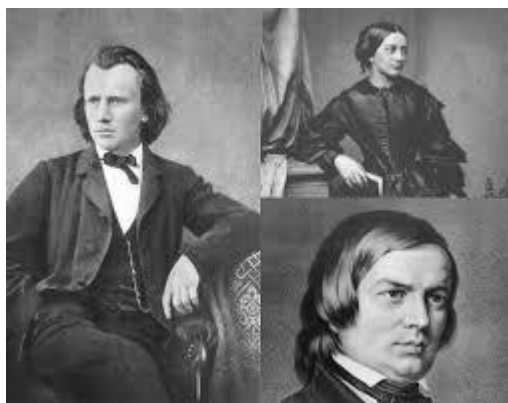
Ezután a második versszakban olyan megfogalmazás következik, amelyik áttételesen, de megint csak Brahms-hoz kötődik:

Elfeledném lelkem kínjait,
Csak ne volnál oly szép, oly szelíd,
De feledni téged nem lehet
Síron túl is érted szenvedek.

A második sorban olvasható megállapítás sokáig kísértett, és talán még ma is hat rám, egy teljesületlen szerelem utórezgéseként. A II. szimfóniában ez fogalmazódik meg a Clara Schumann iránt érzett vágyakozásban. No, de még nem itt tartunk.

Leonard Bernstein, Brahms Symphony No.2 in D major Op.73 (48:27)

A beat-korszak beköszöntéig így, ilyesfajta nótákat énekelgettek összejöveteleiken az emberek. Népdal és magyar nóta közt csak a hozzáértők tettek különbséget. Bevallom, egykori osztálytársaimmal mi még ma is így énekelgetünk.

Johannes Brahms, valamint Clara és Robert Schumann
(rpo.co.uk.)

Brahms nevét tehát már ismertem. Nagy, súlyos mondanivalójú szimfóniáit viszont csak középiskolás koromban hallgattam úgy, olyan füllel, hogy odafigyeltem rájuk. Ezekben még a vidám, a szerelmi érzések is úgy hallatszanak, mint amelyek a bekövetkező drámát előlegezik meg. Nem lehet véletlen, hogy a *Maros vize/ Sújt az átok* dallama megihlette, lejegyzésre készítette. Úgy tűnik, Brahmsnak születési körülményiből adódóan ez volt a legnagyobb, legnehezebb problémája. Az édesanyja 17 évvel volt idősebb az édesapjánál, továbbá, hogy Hamburg bordély-negyedében született. Schumann halála után pedig beleszeretett a nála 14 évvel idősebb Clara Schumannba. Viszont (vagy éppen emiatt) soha nem nősült meg. Vagyis a nőkkel kapcsolatos érzései ellentmondásosak, problémákkal terheltek voltak.

Brahms kitűnő és egyéni technikájú zongorista volt, 1867–1891 között Budapesten is többször fellépett. 1. szimfóniáját a 10. Beethoven-szimfóniaként üdvözölték. „... »Tizediknek« nemcsak a »kilencedikhez« fűződő kapcsolata miatt nevezem... Úgy érzem, nem pusztán véletlen az a tény, hogy Bach, Beethoven és Brahms neve ugyanazzal a betűvel kezdődik.” (Szabó Balázstól származó Hans von Bülow-idézet.) Nem elhanyagolható elismerés ez attól a személytől, aki önmagát Brahms „leghűségesebb karmesteri pálcájának” tekintette, ugyanakkor hírhedt volt szarkasztikus megjegyzéseiről.

Brahms Symphony No.1 – 4th mov. (18:08)

J. Brahms: 1. szimfónia, c-moll (op. 68) IV. tétel
(Allegro energico e passionato. Tema con variazioni)

Brahms Múzeum (Pörschach am Wörther See)
(commons.wikipedia.org.)

Brahms: Symphony No.2 in D Major, Op.73 (Karajan) (41:22)

J. Brahms: 2. szimfónia, D-dúr (Op. 73)

Bizony meghatódtam, amikor a Wörhti-tónál (Pörtschach am Wörther See-ben) járva észrevettem azt a villát, amelyben Brahms 3 nyarat töltött el, és ahol a derűsebb hangulatú 2. szimfóniát írta. De ez jóval később történt. Mihez képest? – kérdezi most a figyelmes olvasó. Hát az én középiskolás koromhoz, amint azt már említettem. Az pedig az ötvenes évek végére esik. 1959-ben a középiskolásokat rendre kivezényelték valamelyik TSz megsegítése címén őszi mezőgazdasági munkára. Aki szüretelhetett, jobban járt, mint akinek krumplit kellett szedni, kukoricát törni, vagy ne adj Isten, rizst aratni. Nekem mindegyikben volt részem, mert mezőgazdászokat képző iskolába jártam. A végeláthatatlan kukoricatáblák sorai közt, ahol gyakran még a szomszédját sem láthatta az ember, ki-ki a maga gondolataival foglalkozhatott csak. Nos, ez az időszak, bármilyen furcsán hangzik, számomra a brahmsi zenei gondolatok meg- vagy beérlelésére szolgált. Pedig akkor még rádióm se volt, a tranzistoros rádióról még csak külföldi példákból hallottunk. Az ember csak a memóriájára hagyatkozhatott. Amihez az érzékszervi intuíciót maga a rádió szolgáltatta. Hála Istennek, gyakran játszott „komolyzenét”, főleg operákat, de szimfonikus műveket is. Ekkor ivódott belém Brahms szeretete igazán. A Magyar táncok után kibontakozott előttem a zeneszerző igazi zsenialitása. Így aztán az is megesett, hogy egy végtelennek tűnő sorba beállva magamban végigjátszottam valamelyik brahmsi szimfóniát. Amit persze meg-megszakított valami elterelő látvány: arra tévedő sólyom, vadliba, vagy a magasan szálló ökörnyal. Rájöttem, hogy ezek a zenék annyira jelzik az egyetlen szerzőtől való származásukat, hogy dallamaik felcserélhetők. Hol ez, hol az a dallam szólalt meg bennem, néha még egyszerre több is, zenei kavalkáddá emelve képzelgéseimet. Ez a képzelgés erős volt, nagyon erős: elnyomta a monoton munkavégzés kiábrándító elemeit, olyannyira, hogy sokszor azt sem vettem észre, hogy kértem a sorból. Azt, hogy mi játszódik le bennem, senki nem tudta, és én se árultam el senkinek. Aztán váratlanul szerelmes lettem, ami a szimfóniákban való elmélyülést csak tovább erősítette. Ettől kezdve egy leányarc is megjelent előttem, mindig a legszebb, legihletőbb zenei helyeken. *Csak ne volnál oly szép, oly szelíd!*

Számomra így vált Brahmsból romantikus szerző, noha van, aki klasszikusnak tekinti